

ГЕНДЕРНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦТВА ЖИТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Антіфеева Х.О.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті з філософсько-освітніх позицій досліджено проблему мистецтва жити, а також проаналізовано роль гендерної педагогіки як чинника розвитку мистецтва жити в полі освітнього простору. Розглянуто гендерну педагогіку, яка є складником філософсько-освітніх і культурологічних концепцій і виступає засобом подолання наявних гендерних стереотипів через перегляд змісту предметів, що вивчаються, рольову соціалізацію, переосмислення ролі викладача тощо. Метою її є пом'якшення гендерних стереотипів завдяки створенню толерантних умов для формування особистості студента засобами освіти. Досліджено філософсько-рефлексивне поле мистецтва жити, що формується й розвивається поза межами філософії освіти й надає актуальності цій роботі.

Ключові слова: гендер, гендерна педагогіка, мистецтво жити, толерантність, освітня стратегія.

Постановка проблеми. Новий етап людського розвитку характеризується якісними змінами у всіх сферах суспільного життя, зміною світоглядних орієнтацій, переосмисленням системи цінностей, що обумовлюють спроби різних дослідників і філософів інтерпретувати та аналізувати проблему статті.

У сучасних умовах неможливо ставитися до особистості без урахування соціокультурних її особливостей. З'являється новий категоріальний апарат, що містить терміни з ключовим словом «гендер», які дають змогу більш повно вивчити особистість та її особливості. Соціальне відтворення гендерної свідомості на рівні індивідів підтримує соціально-рольовий статус особистості, який визначає соціальні можливості в освіті, професійній діяльності, суспільному виробництві. Останнім часом гендерні дослідження стали невіддільною частиною педагогічних, психологічних і філософських наук, а гендерна проблематика виокремлюється в різних її галузях.

Гендерна педагогіка не ізольована від філософсько-освітніх і культурологічних концепцій. Вона, що є відносно новою цариною в межах гендерних досліджень, розкриває сутність і завдання гендерного виховання, його вплив на особистість. Отже, вона розуміє під освітньою процедурою активне слухання, навчання критичного мислення, розвиток «зростання свідомості», артикулювання власного погляду [6, с. 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом проблема мистецтва жити перебуває у центрі уваги багатьох сучасних філософів: представників гуманістичного психоаналізу (А. Маслоу, Е. Фромм, К.-Г. Юнг), дзен-буддизму (Ч. Тарт), філософії постмодернізму (П. Адо, Р. Барт, Ж. Бодріяр, Ж. Делез, М. Фуко). Проблема мистецтва жити в її різних ракурсах привертає увагу й українських дослідників (Г. Горак, А. Єрмоленко, К. Карпенко, Г. Ковадло, Н. Корабльова, С. Кримський, М. Култаєва, В. Лозовий, В. Лях, В. Малахов, М. Попович, Л. Ситниченко, Л. Сохань, І. Степаненко, М. Степаненко, В. Табачковський, Н. Хамітов та ін.). Педагогічний аспект мистецтва жити переважно досліджувався в межах концепції компетентісно орієнтованої освіти, що активно впроваджується останніми роками в різних країнах світу, зокрема й в Україні (Б. Вульфсон, І. Єрмаков, Т. Каткова, Б. Рей).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми заключається в теоретичному філософському аналізі проблеми гендерної педагогіки як чинника формування у студентів мистецтва жити.

Мета статті полягає у філософському аналізі мистецтва жити й гендерної педагогіки в полі освітнього простору.

Методологічні основи гендерної педагогіки охоплюють аксіологію – філософське вчення про матеріальні, культурні, духовні, моральні й психологічні цінності особистості, систему педагогічних поглядів, засновану на розумінні й утвердженні цінності особистості незалежно від статі; культурно-історичну теорію розвитку особистості, що визнає примат соціального над натурально-біологічним у психічному розвитку людини (Л. Виготський, А. Леонт'єв, А. Лурія та ін.); постмодерністські ідеї про конструктивістську природу культури, про ставату належність і сексуальність людини; ідеї соціологів і психологів про гендерну ідентичність як базову структуру особистості на всіх етапах її розвитку, про неперервність процесу конструювання й реконструкції гендера кожним індивідом упродовж усього життя, про природу стосунків дитини й суспільства у процесі гендерної соціалізації, про школу як одну з важливих гендерних технологій; вчення про андрогінію як умову ефективного розвитку й самореалізації особистості; педагогічну антропологію як філософську базу статевої соціалізації; положення про вплив статевого диморфізму на розвиток особистості в різні вікові періоди; положення про гендер як форму прояву соціальної ідентичності; положення про закономірності психосексуального розвитку й формування мотиваційної сфери особистості; соціокультурну теорію сексології та сексуальної культури; теорії чоловічої й жіночої сексуальності.

Проблему гендеру в педагогічній науці висвітлено у трьох основних аспектах: як таку, що має місце в освіті; впровадження й реалізація гендерного підходу на різних рівнях освіти; розроблення програм із гендерної педагогіки для ВНЗ [2, с. 58]. Мистецтво жити розглядається як такий рефлексивний світогляд, у системі якого філософія є не лише засобом пізнання самого себе, а насамперед засобом забезпечення сенсу власного існування, воно наголошує на величезній ролі, яку відіграє людина у зміні власного життя на краще. З того розмаїття, яке відображене у полісемантичності поняття «людина», сутнісним для нашого дослідження є визначення суб'єкта світогляду як носія індивідуальних смислотвірчих питань (провини й відповідальності, рішення й вибору, ставлення людини до свого покликання й до смерті тощо), причому не пасивного, а такого, що активно формує у себе ці питання, а пізніше втілює свої погляди у власній життєдіяльності, що виступає як «певна можливість створення нових ситуацій і структур, що сприяють відтворенню «людського» в людині, певна здатність «збирати» себе, тоталізованого й децентрованого,

і відповідально самовизначатися, вчитися (наважитися вчитися) думати самому, бажати самому, обирати самому, діяти самому. Одним із наріжних понять такого підходу є поняття відповідальності у значенні послідовного ціннісного самовизначення, «освоєння» власних міркувань, вибору, цінностей, переконань і вчинків.

У філософії XX–XXI ст. увага до проблематики мистецтва жити істотно зростає, а переосмислення місця «мистецтва жити» в системі життєвих цінностей починає розглядатися як один із головних чинників запобігання антропологічної катастрофи. Визначено два основні шляхи відродження поняття «мистецтво жити», що формуються й у межах новітньої парадигми гуманізму (як наслідок «зустрічі» Заходу й Сходу), і в межах постновітньої парадигми гуманізму (як наслідок трансформації етики від раціональної нормативної теорії моральних Абсолютів до практичної філософії). Філософія мистецтва жити з часів елінізму має також інструментальний вимір, що визначає, як саме слід піклуватися про себе. Головним тут є пізнання себе, відкриття себе як об'єкта, гідного уваги, що досягається завдяки взаємопов'язаним групам практик – «процедурам випробування», що розвивали здатність до самообмеження як необхідну передумову володіння собою; практик самоаналізу, метою яких є оцінка зробленого для відтворення принципів діяльності й виправлення їх у майбутньому; роботи думки над собою. І на інструментальному рівні філософія мистецтва жити не розробляє рецепти оволодіння зовнішніми атрибутами життєвого успіху, а занурює людину в етичний контекст «добродійного життя».

На підставі розрізнення понять «уміння влаштуватися в житті» і «мистецтво жити», в якому зафіксовано гуманістичну наповненість, встановлюється сумарність ціннісних основ мистецтва жити й ціннісних засад сучасної педагогічної практики. Життєтворча освітня стратегія дає можливість гармонізувати в межах особистісної освітньої парадигми інтереси й вимоги індивідуального життя («піклування про себе») й суспільного розвитку (вимоги будувати своє життя, здійснювати свою життєдіяльність і професійну діяльність на засадах етики відповідальності). Визначаючи ціннісно-орієнтаційний потенціал життєтворчої освітньої стратегії як форми конкретизації особистісного підходу в освіті, варто наголосити, що в суспільстві ризику зростає попит на креативний потенціал особистості, який інтегрує її здатності до інновацій і соціальної мобільності, до самоорганізації у посттрадиційному й мультикультурному світі, до творчого й відповідального само-

вираження і самореалізації. Орієнтація освіти на формування й розвиток в особистості всіх цих здатностей і означає, по суті, залучення поняття «мистецтво жити» до ціннісно-сміслового фундаменту особистісної парадигми освіти [4, с. 162].

Філософія освіти, як і філософія в цілому, – сфера, яка разом з еволюцією передбачає певні стабільні основи, що зберігають своє значення на будь-яких етапах розвитку людства. Але під впливом тих чи інших процесів окремі з цих ідей набувають особливого значення. З'являються нові ідеї, які повинні враховуватися особливо в педагогічній освіті. Першою такою ідеєю називають сьогодні ідею людиноцентризму в освіті і в педагогіці. Українській освіті необхідно розробляти філософсько – теоретичні моделі навчання у системі педагогічної освіти у єдності її основних компонентів, визначати особливості та шляхи інноваційного навчання у системі професійного становлення майбутніх вчителів і педагогів – практиків, перспективи творчого застосування західного досвіду в умовах системи підготовки вчителів України [5].

Філософія освіти повинна включати в себе аналіз філософських основ різних моделей освіти, так як опираючись на них можна вирішити ряд науково – досліджуваних задач при побудованні моделей сучасної освіти.

Основою формувального середовища в системі освіти є навчальна діяльність. Процес навчання має бути сприйнятий як невіддільний складник практики піклування про себе, що особливо важливо в суспільстві знань із його вимогою навчатися все життя. З огляду на цю вимогу мають бути розроблені та впроваджені й відповідні форми організації педагогічного процесу, насамперед ті, які стимулюють розвиток самостійного, критичного, творчого мислення, оскільки саме розвиток творчої індивідуальності є однією з визначальних цілей особистісно орієнтованої освіти, що відповідає вимогам майбутнього інноваційного суспільства.

Висновки і пропозиції. Отже, на кожному етапі свого історичного поступу філософія мистецтва жити є важливим світоглядним чинником індивідуального та суспільного розвитку й репрезентує в рефлексивній формі той діапазон можливостей розуміння й дії у процесах життєтворчості людини, який, з одного боку, відповідає філософсько-антропологічним уявленням певного часу, а з іншого, – запитає суспільства щодо продуктивної самореалізації людини. Отже, гендерна педагогіка повинна сприяти формуванню у студентській молоді мистецтва жити в полі освітнього простору.

Список літератури:

1. Введение в гендерные исследования: учебное пособие / под ред. И. А. Жеребкиной. – Харьков : ЧЦГИ, 2001. – Ч. 1. – 708 с.
2. Гендерний розвиток в Україні: реалії і перспективи / [Т. Мельник, Л. Лобанова, Т. Ніколаєнко та ін.]. – К. : Програма розвитку ООН, 2003. – 104 с.
3. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 71 с.
4. Иванова О. А. Гендерный подход к организации образовательного процесса / О. А. Иванова // Образование взрослых: перспективы развития в XXI веке. – СПб. : ИОВ РАО, 2003. – С. 161–165.
5. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації. Аналітичне дослідження: [Проект ПР ООН, МФ «Відродження»/ В.Олійник (керівник проекту), Я. Болубаш, Л. Даниленко, В. Довбищенко, І. Єрмаков, С. Клепко; за ред. П. Згаги. – Полтава – Київ: ПОШО, 2003. – 103с.
6. Філософські абрис сучасної освіти: монографія / авт. кол. : І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайдено, Г. Гамрецька та ін. ; [за заг. ред. І. Предборської]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.

Антифеева К.А.

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого

ГЕНДЕРНАЯ ПЕДАГОГИКА КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ИСКУССТВА ЖИТЬ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В ПРОБЛЕМНОМ ПОЛЕ ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье с философско-образовательных позиций исследована проблема искусства жить, а также проанализирована роль гендерной педагогики, как фактора развития искусства жить в поле образовательном пространстве. Рассматривается гендерная педагогика, как таковая, которая не существует отдельно от философско – образовательных и культурологических концепций. А такая, которая выступает как средство преодоления существующих гендерных стереотипов путем просмотра содержания изучаемых, ролевой социализации, переосмысление роли преподавателя и др. Целью ее является смягчение гендерных стереотипов через создание толерантных условий для формирования личности студента средствами образования. Исследуется философско-рефлексивное поле искусства жить, которое формируется и развивается вне философии образования, что и предоставляет актуальности данной работе.

Ключевые слова: гендер, гендерная педагогика, искусство жить, толерантность, образовательная стратегия.

Antifeeva K.A.

Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky

GENDER PEDAGOGY AS A FACTOR OF THE ART OF LIVING IN TROUBLED STUDENTS FIELD PHILOSOPHY OF EDUCATION

Summary

In the article from the philosophical and educational positions investigated the problem of the art of living, as well as examine the role of gender pedagogy as a factor in the development of the art of living in the cultural – educational space. We consider gender pedagogy, as such, does not exist apart from the philosophical – educational and cultural concepts. And the one that serves as a means of overcoming gender stereotypes by viewing the content studied, role socialization, redefining the role of the teacher and others. Its aim is to mitigate the gender stereotypes through the creation of tolerant environment for the formation of the personality of the student by means of education. Examines the philosophical and reflective field of the art of living, which is formed and develops outside the philosophy of education, provides the relevance of the work.

Keywords: gender, gender pedagogy, the art of living, Tolerance, the educational strategy.

УДК 82–312.2(460)

АМБІВАЛЕНТНІСТЬ СВЯТОСТІ У РОМАНІ М. ДЕ УНАМУНО «ТІТКА ТУЛА» ТА ПОВІСТІ «СВЯТИЙ МАНУЕЛЬ ДОБРИЙ, МУЧЕНИК»

Випасняк Г.О.

Івано-Франківський національний медичний університет

Статтю присвячено дослідженню рецепції святості у романі іспанського письменника М. де Унамуно „Тітка Тула” і повісті „Святий Мануель Добрий, мученик”. Намагаючись зрозуміти сутність святості, автор відходить від загальноприйнятого християнського трактування цього поняття й акцентує на суперечностях, які переслідують святих і водночас притаманні загалом християнській релігії.

Ключові слова: святість, християнство, амбівалентність, М. де Унамуно.

Творчість М. де Унамуно потребує глибокого осмислення у сучасному українському літературознавстві передусім через духовну кризу вітчизняного суспільства, охопленого егоїзмом і спрагою до накопичення матеріальних благ. Схожа проблема охопила Іспанію більше як сто років тому, саме тоді коли й були написані найвизначніші художні і філософські твори М. де Унамуно. Українські дослідники звертаються до розгляду окремих аспектів його творчості, з-поміж яких – екзистенційна проблематика (Н. С. Парова), конструювання національної ідеї, пошук національної ідентичності на сторінках творів іспанського митця (О. В. Голуб, О. В. Пронкевич) тощо.

Релігійна тематика у творчій спадщині М. де Унамуно посідає одне з чільних місць. Чи не основною проблемою для нього є віднайдення гармонії між християнськими догмами і реальними духовними потребами людини, а також усвідомлення важливості релігії у її житті. Роздуми митця на цю тему викладено у філософських есе „Агонія християнства”, „Про трагічне відчуття життя”.

Філософські погляди автора зумовили особливість його прози, яка стала „відкритим духовним простором, де порушуються найважливіші екзистенційні проблеми” [3, с. 555]. Власне, проблема людської святості, людського ідеалу життя і поведінки для нього є однією з визначальних. У творах